

Mariusz Makowski

Archivum Familiae

Saint Genois d'Anneaucourt

Krótki opis zbioru archiwalnego

**Digitalizacja najcenniejszych dokumentów rodziny Saint Genois d'Anneaucourt
wkładem w upamiętnienie dziedzictwa historycznego
południowej części województwa śląskiego**

Projekt:

*Digitalizacja najcenniejszych dokumentów rodziny Saint Genois d'Anneaucourt
wkładem w upamiętnienie dziedzictwa historycznego południowej części województwa śląskiego
współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Priorytetu IV „Kultura”, Działanie 4.1 Infrastruktura kultury
Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013
- Programu Rozwoju Subregionu Południowego na lata 2007-2013*

Mariusz Makowski
Cieszyn, 2010

**ARCHIVUM FAMILIAE
SAINT GENOIS D'ANNEAUCOURT
- KRÓTKI OPIS ZBIORU ARCHIWALNEGO**

W 2005 r. Gmina Jaworze wraz z Muzeum Śląska Cieszyńskiego otrzymały w formie depozytu cenne Archiwum hrabiów Saint Genois d'Anneaucourt z Jaworza. Obejmuje ono 97 jednostek archiwalnych (8.660 stron), gromadzących dokumenty genealogiczne, rodzinne, majątkowe, prawne, administracyjne i osobiste wielu generacji tego hrabiowskiego rodu i rodzin spokrewnionych, m.in. Cselestów z Cselestiny, Laszowskich z Laszowa, Logauów ze Starej Wsi, Trachów z Brzezia, Pröcklów z Proksdorfu czy Dworzaków z Boru. Są to dyplomy herbowe, kontrakty kupna-sprzedaży, korespondencja, drzewa genealogiczne, portrety, fotografie, akta gospodarcze, kroniki i inne. Akta te pochodzą z lat 1429–1976, a w odpisach od 1301 r. Dotyczą w starszej części całego Śląska oraz terenów Francji, Hiszpanii i obecnej Belgii, zaś z XVIII i XIX w. również Polski, Czech i Austrii.

Archiwum to, gromadzone przez Saint Genois od średniowiecza, pomnażane było w wiekach następnych. Przemieszczało się wraz z przedstawicielami tego rodu poprzez liczne majątki i siedziby, które posiadali, by w końcu XVIII w. znaleźć się w Jaworzu. Po sprzedaży Jaworza w 1906 r. przewiezione zostało do Austrii, gdzie odziedziczone zostało przez potomków rodu w linii żeńskiej. Na powrót scalone, decyzją ich, zostało przekazane Gminie Jaworze i cieszyńskiemu Muzeum.

Przy opracowywaniu dokumentów zachowano ich pierwotny układ oddający specyfikę Archiwum rodowego, szczególnie jak idzie o dokumenty papierowe umieszczone w wiązkach. Stąd nieraz może zdarzyć się, iż w pliku poświęconym jednej tematyce mogą znaleźć się dokumenty z nią nie związane, lecz z jakiś względów umieszczone tam przez archiwistę.

Cały zbiór „Archivum Familiae Saint-Genois d'Anneaucourt” podzielony został na następujące części: Dokumenty pergaminowe (sygn. 1-20), Genealogica (sygn. 21-60), Archiwum majątkowe (sygn. 61-84), Varia (sygn. 85-90) i Dopływ (sygn. 90-97).

Oto ich charakterystyka i krótkie omówienie archiwaliów:

DOKUMENTY PERGAMINOWE

Pergamin jest materiałem pisarskim sporządzanym ze specjalnie wyprawionej skóry owczej, cielęcej lub koziej. Skóry moczo w wodzie wapiennej, po czym ostrym narzędziem usuwano z nich sierść, następnie naprężone na drewnianej ramie i wygładzono pumeksem, z kolei wybielano je posypując sproszkowaną kredą. Powstawał tym sposobem miękki, elastyczny oraz trwałe materiał pisarski.

Najcenniejszą częścią archiwalnej spuścizny po hrabiach Saint Genois jest zbiór dokumentów pergaminowych. Już od średniowiecza ten wyjątkowy materiał pisarski był ze względu na swoją trwałość i wysokie koszty wykorzystywany do sporządzania dokumentów, szczególnie przez władców i suwerenów, o szczególnej wartości. Doniosłość tych dokumentów podkreślała często zawieszona u pergaminu pieczęć wystawcy.

Wśród dokumentów zgromadzonych w Archiwum Saint Genois znajduje się 36 sporządzonych na pergaminie. Połowę z nich stanowią luźne arkusze, natomiast połowa została wszyta, wraz z dokumentami papierowymi, w oprawne dwie księgi. Pergaminy te w większości dotyczą bezpośrednio przedstawicieli rodu Saint Genois a także członków rodzin z nimi spokrewnionych. Wyróżniają się często niezwyklej oprawą artystyczną malowanych herbów, graficzną dekoracją inicjałów i różnorodnością ozdobnych krojów pisma. Większość z nich potwierdzona została pieczęciami wystawców, będącymi cennymi zabytkami heraldycznymi i sfragistycznymi.

Dokumenty pergaminowe znajdujące się w Archiwum Saint Genois podzielić można na następujące grupy: 1. Dokumenty i dyplomy dotyczące genealogii rodu Saint Genois oraz jego poszczególnych członków (sygn. P 14, P 15, P 16, P 17, P 18, P 19, P 20); 2. Dyplomy dotyczące Maksymiliana Pröckla von Procksdorfu (sygn. P 3 i P 4); 3. Dyplomy dotyczące Jakuba von Dworzaka (sygn. P 5 i P 6); 4. Dyplomy dotyczące członków rodziny Beess von Christin (sygn. P 6, P 8, P 9); 5. Dyplomy herbowe, wśród których znajdują się dyplomy nobilitacyjne Jakuba von Dworzaka, Józefa Richtera von Resand, Macieja Langendorfa von Weyerbusch i Filipa Ludwika Saint Genois (sygn. P 6, P 12, P 13, P 14); 6. Varia (sygn. P 1, P 2, P 10, P 11).

P 1.

Wolfgang rycerz Stanngl sprzedaje wójtostwo miasteczka targowego Haag Johannowi Kholhafegkhenowi na Otstorfie.

12.02.1586

P 2.

Rajcy miasta Wrocławia ustalają czynsz za wyszynk piwa dla Daniela Gottfrieda, Hansa Georgena i Emanuela Fenczelna.

Wrocław, 22.04.1614

P 3.

Elżbieta Lukrecja, księżna cieszyńska potwierdza darowiznę pola oraz dwóch stawów położonych za lasem bilowickim w Bażanowicach, które wcześniej przyłączono do folwarku w Gułdowach, cesarskiemu radcy Maksymilianowi Pröcklowi z Procksdorfu na Bażanowicach.

Bohusław Sedlnicki z Choltic, na Polskiej Ostrawie; Erazm Rudosky (Rudzki) z Rudczy (Rudz), na Wielopolu, marszałek ziemski księstwa Cieszyńskiego; Piotr Mirowski z Nemosło (Nemysła); Adam Goczalkowski z Goczlkowic na Dziegielowie; Fryderyk Bludowski z Dolnych Błędowic na Hażlachu i Drogomyślu; Augustyn Bes z Chrostiny na Dolnej Lesznie i Górnej Suche, starosta na Cieszynie; Wilhelm Borek z Rostropic i Wedryni; Andrzej Mazur, sekretarz czeski.

Cieszyn, W poniedziałek po Swatych Trzech Kralich 1628 (10.01.1628)

P 4.

Ferdynand III, cesarz rzymski nadaje tytuł cesarskiego radcy Maksymilianowi Pröcklowi von Procklsdorf.

Wiedeń, 14.11.1639

P 5.

Franciszek III, książę lotaryński i książę cieszyński nadaje tytuł tajnego radcy zarządu i finansów komory cieszyńskiej Jakubowi Henrykowi Dworzakowi.

Laxenburg, 13.05.1738

P 6.

Karol Franciszek baron Skrbenski z Hrziszcie, starosta ziemski cieszyński, w imieniu Franciszka Stefana I, księcia lotaryńskiego i księcia cieszyńskiego, potwierdza kupno wsi Trzyniec przez Franciszka barona Beessa z Chrostiny na Nieborach od Ludwika barona Wilczka z Dobrej Ziemi i Hulczyna za 10.500 florenów.

Cieszyn, 22.12.1740

P 7.

Franciszek III, książę lotaryński i książę cieszyński podnosi do stanu szlacheckiego Jakuba Henryka Dworzaka, nadregenta Komory Cieszyńskiej, i nadaje mu herb.

Wiedeń, 30.12.1740

Odpis uwierzytelniony dyplomu j. w., wystawiony przez Grzegorza Ignacego Glowatscha i Franciszka Heymanna.

Cieszyn, 23.01.1759

P 8.

Karol Franciszek baron Skrbenski z Hrziszcie, starosta ziemski cieszyński, w imieniu Franciszka Stefana I, cesarza rzymskiego i księcia cieszyńskiego, potwierdza cesję z 20.08.1749 r. wsi Koniaków koło Cieszyna, Kocurowic i folwarku Szobiszowickiego dla Karola barona Beessa z Chrostiny

Cieszyn, 1.07.1751

P 9

Karol Franciszek baron Skrbenski z Hrziszcie, starosta ziemski cieszyński, w imieniu Franciszka Stefana I, cesarza rzymskiego i księcia cieszyńskiego, potwierdza kontrakt ślubny z 5.12.1749 r. Bogumiły Charlotty baronówny Cselesty z Celestyny z Karolem baronem Beessem z Chrostiny.

Cieszyn, 5.03.1752

P 10

Christoph von Migazzi, kardynał świętego kościoła rzymskiego, arcybiskup Wiednia i przełożony wiedeńskiego domu sierot przy Rennweg, potwierdza fundację Teresy Altvatter w wysokości 4.000 florenów na rzecz tegoż domu sierot.

Wiedeń, 1.11.1762

P 11

Drzewo genealogiczne – wywód przodków Józefa Polikarpa, Marii Anny i Teresy Kajetany baronów von Astfeld und Widrzy.

Brno, 7.04.1779

P 12

Józef II, cesarz rzymski narodu niemieckiego, udziela Józefowi Richterowi von Resand z Błędowic, który został nobilitowany 11.05.1786 r., prawa do posiadania i przekazywania dóbr swym potomkom zarówno w linii męskiej i żeńskiej.

Wiedeń, 18.03.1787

P 13

Franciszek I, cesarz austriacki podwyższa do stanu szlacheckiego Macieja Langendorfa, kapitana pułku piechoty arcyksięcia Rainera i nadaje mu herb oraz predykat „Edler von Weyerbusch”.

Wiedeń, 17.01.1815

P 14

Franciszek I, cesarz austriacki, podnosi do dziedzicznego stanu hrabiowskiego Ludwika Filipa barona Saint Genois d’Anneaucourt i polepsza rodowy herb.

Wiedeń, 25.01.1827

P 15

Karol Candida, namiestnik wielkiego magisterium zakonu szpitalników św. Jana z Jerozolimy i zakonu Rycerzy Grobu Świętego, nadaje Filipowi Alojzemu hrabiemu Saint-Genois d’Anneaucourt Złoty Krzyż Joannitów (Maltański).

Wiedeń, 25.11.1834

P 16

Grzegorz XVI, papież, mianuje Filipa hrabiego Saint-Genois d’Anneaucourt Rycerzem Milicji Chrystusa (Equitus Militia Christi).

Rzym, 13.01.1837

P 17

Ferdynand I, cesarz rzymski, nadaje Order Leopolda Filipowi hrabiemu Saint-Genois d’Anneaucourt austriacko-cesarski Order Leopolda.

Wiedeń, 4.11.1837

P 18

Karol Candida, namiestnik wielkiego magisterium zakonu szpitalników św. Jana z Jerozolimy i zakonu Rycerzy Grobu Świętego, nadaje Maurycemu Alojzemu hrabiemu Saint-Genois d’Anneaucourt Złoty Krzyż Joannitów (Maltański).

Wiedeń, 29.10.1838

Wyjątkowymi jednostkami archiwalnymi są dwie księgi, tzw. poszyty, w których zebranych zostało w sumie 18 dokumentów pergaminowych, liczne dokumenty papierowe oraz odpisy różnych archiwaliów z lat 1429-1787, które stanowiły potwierdzenie szlacheckiego pochodzenia i legitymowanego następstwa kolejnych generacji rodu Saint Genois. Dokumenty te charakteryzują się różnorodnością stylów pism stosowanych w kilku europejskich krajach na przestrzeni paru wieków, oraz wieloma językami, wśród których dominuje łacina, język francuski i niemiecki. Te genealogiczne dowody potwierdzające średniowieczne pochodzenie swej rodziny zebrał i polecił zszyć i oprawić w formie księgi (stąd archiwalna nazwa „poszyt”) hrabia Józef Saint Genois de Grandbreucq, z belgijskiej odnogi rodu. Na ich podstawie opracował i wydał drukiem w 1788 r. we Wiedniu księgę zatytułowaną „Amusements généalogiques du comte Joseph de Saint-Genois”, czyli: Zabawy genealogiczne hrabiego Józefa Saint Genois (vide sygn. 55).

P 19

**„Inventaire des Titres renfermes dans ces livres” [zbiór pergaminów i dokumentów genealogicznych rodziny Saint Genois d’Anneaucourt].
(1301) 1508 - 1785**

P 20

**„Stammbaum“ [„Drzewo genealogiczne”] - zbiór pergaminów i dokumentów genealogicznych rodziny Saint Genois d’Anneaucourt.
1429 - 1787**

GENEALOGICA

21

Drzewa genealogiczne i wywody przodków rodziny Saint Genois d'Anneaucourt i rodzin spokrewnionych. (1800) -1880, s. 1-16

Do jednych z podstawowych rodzajów dokumentów w szlacheckich archiwach należały tzw. drzewa genealogiczne, których zadaniem miało być udokumentowanie szlacheckiego pochodzenia od wielu generacji, przedstawienie potomków od wspólnego przodka oraz wykazanie pokrewieństwa i powinowactwa z innymi rodzinami szlacheckimi. Także w Archiwum hrabiów Saint Genois znalazły się wywody ascendentów i descendentów (czyli przodków i potomków). Wywody te przydatne były w przeprowadzaniu spraw spadkowych, rodzinnych działów a także w uzyskiwaniu różnych tytułów, odznaczeń oraz funkcji dworskich, urzędniczych i wojskowych, dla których w ustroju feudalnym wymagane było szlacheckie pochodzenie.

22

Wywód przodków Nicola-François-Josepha Saint Genois. 1760, s. 1-24

Wywody przodków uzyskiwały swoją wiarygodność dzięki załączeniu do nich szeregu dokumentów poświadczających genealogiczne fakty (daty i miejsca urodzin, ślubów, zgonów). W Archiwum hrabiów Saint Genois zachowały się także takie dokumenty poświadczające ich średniowieczne pochodzenie z terytorium Niderlandów.

23

Korespondencja dotycząca genealogii rodu pomiędzy hrabiami Saint Genois z Jaworza a Margaretą Saint Genois z Niderlandów. 1653-1797, s. 1-108

Hrabiowie Saint Genois z Jaworza utrzymywali bliskie rodzinne kontakty ze swoimi najbliższymi krewnymi, którzy pozostali w austriackich Niderlandach. Zachowana korespondencja od początków XVIII w. z niderlandzkimi przedstawicielami rodziny, używającymi predykatu „de Grandbreucq”, dotyczy wymiany genealogicznych informacji pomiędzy obydwoma liniami tego rodu.

24

Rachunki Karla Saint Genois, syna Georga Traugutta Saint Genois i Leopoldyny Sydonii Cselesty.

1796, s. 1-88; 1798, s. 1-70; 1800 (1807), s. 1-84.

Ważnym źródłem informacji o codziennym życiu szlachty i jej sytuacji materialnej są księgi rachunkowe. Zachowały się trzy takie księgi z lat 1796, 1798, 1800, rachunków Karola Saint Genois i jego matki Leopoldyny Sydonii baronówny Cselesty, którzy po śmierci jego ojca – Jerzego Traugutta gospodarowali wspólnie na majątku w Trzyńcu.

25

Dokumenty osobiste i genealogiczne Rajmundy Saint Genois (1733-1814).

1812-1816, s. 1-304

Śmierć któregoś z członków szlacheckiego rodu pociągała za sobą przeprowadzenie nierzadko skomplikowanego postępowania spadkowego. Od ujawnienia testamentu do przekazania masy spadkowej i licznych legatów mijało zazwyczaj kilka lat. Tak było również w przypadku śmierci Rajmundy Saint Genois (1733-1814). Była ona siostrą Arnolda Saint Genois (1734-1804), pierwszego właściciela Jaworza z tego rodu. Diedzicem i wykonawcą testamentu Rajmundy był jej bratanek Filip Ludwik Saint Genois (1790-1857). Rajmunda nie pozostawiła potomstwa, jako że całe swe dorosłe życie spędziła w Zakonie Damskim (Damenstift) dla szlachcianek w Pradze. Pozostawiła testament 21.11.1813 r. z licznymi zapisami, którego wykonanie wymagało szeregu uzgodnień z urzędami państwowymi, członkami rodziny oraz spadkobiercami. Istotnym uzupełnieniem do sprawy spadkowej po Rajmundzie są jej wywody genealogiczne oraz członków najbliższej rodziny.

26

Dokumenty osobiste i majątkowe Wincentyny Saint Genois, zamężnej za Adama Goczałkowskiego dotyczące spadku po Joannie baronównie Saint Genois.

1822-1836, s. 1-80

W 1834 r. zmarła bezdzietnie Joanna baronówna Saint Genois, córka Jerzego Traugutta i Leopoldyny Sydonii Saint Genois. Spadek po niej odziedziczyły dwie pozostałe przy życiu siostry: starsza Wincentyna, żona Adama von Goczałkowskiego i młodsza Józefa, żona Franciszka von Dworzaka. Nawet skromny spadek, po niezbyt zamożnej szlachciance wymagał prawnej interwencji państwowych urzędów i jego legalizacji przez spadkobierców.

27

**Dokumenty spadkowe Nepomuceny baronowej St. Genois, Wincentyny baronowej von Goczałkowskiej i Józefy von Dworzak spadkobierczyń po Annie Saint Genois, zmarłej 1831, córki Georga Traugutta Saint Genois i Leopoldyny Sydonii Cselesty.
1831-1834, s. 1-74**

Gdy w 1831 r. zmarła Anna Saint Genois córka Jerzego Traugutta i Leopoldyny Sydonii Saint Genois, spadek po niej odziedziczyły trzy siostry; niezamężna Joanna Nepomucena, Wincentyna, żona Adama von Goczałkowskiego i Józefa, żona Franciszka von Dworzaka. Postępowanie spadkowe dotyczyło domu nr 55 w Cieszynie (obecnie ulica Sejmowa), jednocześnie bardzo cennym źródłem do badań nad obyczajowością szlachty w XIX w. są znajdujące się w tym zbiorze dokumenty dotyczące pogrzebu Anny i jego oprawy.

28

**Dokumenty osobiste i majątkowe, korespondencja Philipa Ludwiga Saint Genois (1790-1857).
1682-1855, s.1-584**

Filip Ludwik Saint Genois (1790-1857), należał do najwybitniejszych przedstawicieli swojego rodu. Urodził się 5.04.1790 r., w Cieszynie jako syn Arnolda barona Saint Genois i Julii Beaty Laszowskiej. W 1804 r. odziedziczył po ojcu Jaworze. W 1827 r. i latach następnych znacząco poszerzył majątek dokupując na Śląsku Cieszyńskim wieś Kończyce Wielkie koło Ostrawy, Szonów i Rzepiszcz. W Galicji był właścicielem Makowa Podhalańskiego, zaś na Morawach nabył pokościelne dobra Pasków, Klášterni Hradiště koło Ołomuńca, Dolany, Pteni, Čelechovice na Hané, Kožušany, Tejniček, Vrbatky i Žerotin. W Wiedniu stał się właścicielem kilku kamienic a także pałacu w podwiedeńskim Baden. Był rzeczywistym szambelanem cesarskim i tajnym radcą, rycerzem honorowym zakonu maltańskiego oraz członkiem wielu stowarzyszeń. Ukoronowaniem wysokiej pozycji społecznej było wyniesienie go przez cesarza 25.01.1827 r., do stanu hrabiowskiego. 20.09.1810 r. jego żoną została Joanna Józefa baronówna Trach von Birkau z Kocobędza (1789-1870). W spuściźnie archiwalnej po Filipie Ludwiku znalazło się szereg różnorodnych dokumentów dotyczących przede wszystkim udzielenia mu tytułu hrabiowskiego, honorowych tytułów zakonu kawalerów maltańskich, austriackiego Orderu Leopolda, tokańskiego Orderu Św. Szczepana i papieskiego Orderu Chrystusa. Odrębną grupę stanowią dokumenty dotyczące spraw majątków Filipa Ludwika, w tym dóbr w Jaworzu. Wiele z dokumentów dotyczy także spraw genealogicznych różnych członków rodziny Saint Genois. Ich przedstawienie przed różnymi urzędami konieczne było w uzyskiwaniu

dworskich i państwowych tytułów. Wśród tych dokumentów znalazły się także dotyczące jego syna i następcy Maurycego Saint Genois.

29

Dokumenty osobiste i majątkowe Moritza Saint Genois (1816-1886) i jego żony Gabrieli Stolberg von Stolberg (1827-1904). 1824-1886, s. 1-214

Synem Filipa Ludwika (1790-1857), jego dziedzicem i kolejnym właścicielem Jaworza był Maurycy Saint Genois (1816-1886). Po ukończeniu gimnazjum w Cieszynie studiował na wydziale prawa Uniwersytetu Wiedeńskiego, po czym pracował jako sekretarz w dolnoaustriackim prezydium krajowym. Był dwukrotnie żonaty: w 1842 r. z Luizą hrabianką von Wallis (1821-1843) i w 1846 r. z Gabrielą hrabianką Stolberg von Stolberg (1827-1904). Do jednych z bardziej interesujących dokumentów dotyczących Maurycego należy zespół szkolnych świadectw z gimnazjów w Freybergu i Cieszynie z lat 1827- 1832, oraz świadectwa z studiów prawniczych w Wiedniu z lat 1833-1838. Z kolei jego karierę urzędniczą poświadcza wymiana korespondencji z dolnoaustriackim prezydium krajowym w Wiedniu. W zbiorze znajdują się także dokumenty związane z jego małżeństwami, w tym umowa ślubna Maurycego z Gabrielą von Stolberg. Obszerny życiorys Maurycego wydrukował po jego śmierci stołeczny „Fremden-Blatt” z 1886 r.

30

Dokumenty osobiste i korespondencja Philipa Ernsta Saint Genois (1843-1916). 1878-1885, s. 1-24

Ostatnim właścicielem Jaworza z rodu Saint Genois był Filip Ernest (1843-1916), syn Maurycego (1816-1886). Wśród niewielu dokumentów z nim związanych zachowały się pisma dotyczące jego kariery dyplomatycznej w austriackiej ambasadzie w Londynie oraz ożenku z Hiszpanką Julią Euzebią Moros y Luna-Ramirez (1859-1896).

31

Dokumenty osobiste i korespondencja Juliusa Saint Genois (1887-1961). 1882-1916, s. 1-66

Niewiele dokumentów, głównie kilkanaście kart pocztowych, wycinki gazet i fragmenty korespondencji z okresu I wojny światowej, dotyczy ostatniego męskiego potomka rodu Saint Genois, Juliusza (1887-1961), syna Filipa Ernesta (1843-1916).

32

Korespondencja kondolencyjna do Juliusa Saint Genois (1887-1961) po śmierci jego ojca Philipa Ernsta Saint Genois (1843-1916). 1916

Po śmierci ojca Filipa Ernesta Saint Genois, która nastąpiła w Bielsku 26.06.1916 r., zgodnie z panującymi normami obyczajowymi, jego syn Juliusz (1887-1961) otrzymał szereg biletów wizytowych, listów i telegramów z kondolencjami. Odzwierciedlają one szeroki krąg towarzyski hrabiów Saint Genois, ich status socjalny a także panujące w wysokich wiedeńskich kręgach zwyczaje towarzyskie.

33

Dokumenty osobowe i majątkowe dotyczące różnych członków rodu Saint Genois (Maximiliana Adama, Johanna, Arnolda, Georga Kaspra, Anny, Rudolfa). 1717-1843, s. 1-56

W Archiwum rodowym Saint Genois gromadzone były dokumenty związane z różnymi członkami rodu, nawet o dalekim pokrewieństwie. Dokumenty dotyczą tak spraw genealogicznych, osobistych, jak i majątkowych.

34

Klepsydry pogrzebowe różnych członków rodu Saint Genois. 1814-1857, s. 1-18

Od początku XIX w. wśród cieszyńskiej szlachty upowszechnił się zwyczaj drukowania zawiadomień o śmierci i terminie pogrzebu zmarłych członków rodziny. Początkowo były one przesyłane drogą korespondencyjną, a później także wywieszane w miejscach publicznych. Stanowią one także ważne źródło genealogiczne i obyczajowe.

35

„Logoviana” - dokumenty genealogiczne dotyczące rodu Logau von Altendorf. 1542-1732, s. 1-30

W zbiorze Archiwum hrabiów Saint Genois znalazły się także archiwalia związane z szlacheckimi rodzinami które dostały się tam dzięki związkom małżeńskim. W 1787 r. żona Arnolda Saint Genois została Julia Beata Laszowska z Laszowa (1754-1817). Wśród jej przodków znajdowali się

przedstawiciele rodziny von Logau z Księstwa Świdnickiego. Stąd też w zbiorze znalazły się dokumenty dotyczące związków rodzinnych Laszowskich i von Logau.

36

„Laszoviana” - dokumenty osobiste i majątkowe członków rodu Laszowskich z Laszowa herbu Nałęcz. 1512-1794, s. 1-108

Laszowscy z Laszowa herbu Nałęcz byli polską rodziną pochodzącą z okolic Wielunia. W 1752 r. jej przedstawiciel, Jerzy Ludwik, wszedł w posiadanie Jaworza, które odziedziczyła po nim córka Julia Beata (1754-1817) w 1787 r. Przez jej małżeństwo z Arnoldem Saint Genois (1734-1804) Jaworze stało się własnością ich potomków. Julia Beata w skład rodowego Archiwum wniosła także szereg dokumentów związanych z rodziną jej ojca, przede wszystkim o charakterze genealogicznym i majątkowym.

37

„Dworzakiana” - dokumenty genealogiczne, osobowe i majątkowe rodziny von Dworzak, m.in. Józefy von Dworzak, urodzonej Saint Genois. 1741-1839, s. 1-202

Poprzez małżeństwa swych żeńskich przedstawicielek rodzina Saint Genois wchodziła w związki krewniacze i powinowactwa z starymi szlacheckimi rodami osiadłymi w Księstwie Cieszyńskim. Tak też stało się w przypadku Józefy, córki Jerzego Traugutta Saint Genois i Leopoldyny Sydonii z domu Cselesta. Około 1803 r. wyszła ona za mąż za Franciszka von Dworzaka, syna Jakuba Henryka, nadregenta Komory Cieszyńskiej. Dzięki temu pokrewieństwu w zbiorach Archiwum znalazły się dokumenty dotyczące jej osoby i majątku (m.in. domu nr 55 w Cieszynie), a także innych członków rodziny von Dworzak i rodzin z nimi spokrewnionych (np. Richter von Resant, von Goczałkowski).

38

„Cselestiana I” – dokumenty spadkowe po Karolu Cseleście (1730-1796) jego córki Leopoldyny Sydonii zam. za Georgiem Trauguttem Saint Genois. 1753-1800, s. 1-242

Dnia 29.05.1796 r. zmarł ojciec Leopoldyny Sydonii Saint Genois, Karol baron Cselesta. Urodził się on w 1730 r. i po ojcu Karolu Wacławie odziedziczył wsie Hownicę i Kisielów. Od 1792 r. aż do śmierci piastował wysokie urzędy starosty ziemskiego i prezydenta sejmu ziemskiego Księstwa Cieszyńskiego. W 1793 r. po sprzedaży swego majątku Komorze Cieszyńskiej założył w Cieszynie

fundację swojego imienia, utrzymującą konwikt kształcący ubogą szlachecką młodzież. Pozostały majątek zapisał w formie legatów licznym członkom swojej rodziny oraz innym niezamożnym osobom, które pragnął wesprzeć. Nad wykonaniem testamentu Karola Cselesty czuwała jego córka, stąd szereg dokumentów spadkowych znalazło swe miejsce w rodzinnym Archiwum Saint Genois. Pierwszy zespół tych dokumentów, nazwany „Cselestiana I”, obejmuje niezwykle interesujące zestawienia kosztów pogrzebu Karola Cselesty, ukazujące tę sferę obyczajowości życia szlachty w końcu XVIII w., oraz zestawienie testamentowych zapisów, tzw. legatów.

39

„Cselestiana II” – dokumenty spadkowe po Karolu Cseleście (1730-1796) jego córki Leopoldyny Sydonii zam. za Georgiem Trauguttem Saint Genois. 1764-1814, s. 1-198

Kolejny zespół dokumentów związanych ze spadkiem po Karolu Cseleście - „Cselestiana II”, obejmuje różnego rodzaju korespondencje pomiędzy spadkobiercami a sądami ziemskimi Księstwa Cieszyńskiego i Opawskiego, do których kompetencji należało prowadzenie tego rodzaju spraw. Wśród dokumentów tych znajduje się odpis testamentu Karola Cselesty oraz inwentarz majątku, jaki pozostawił po sobie.

40

„Cselestiana III” – dokumenty spadkowe po Karolu Cseleście (1730-1796) jego córki Leopoldyny Sydonii zamężnej za Jerzym Trauguttem Saint Genois. 1772-1800, s. 1-124

41

„Cselestiana IV” – dokumenty spadkowe po Karolu Cseleście (1730-1796) jego córki Leopoldyny Sydonii zamężnej za Jerzym Trauguttem Saint Genois. 1775-1801, s. 1-134

Długi okres rozstrzygania sprawy spadkowej po Karolu Cseleście spowodowany był koniecznością wyjaśnienia wielu spraw majątkowych po zmarłym, jego długów i zobowiązań. Dokumenty z tym związane znalazły się w zespole „Cselestiana III” i „Cselestiana IV”. Są wśród nich sprawozdania zarządcy majątku Karola Cselesty, inwentarze masy spadkowej a także dokumenty odnoszące się do fundacji jego imienia w Cieszynie.

42

„Trachiana I” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca rodu Trach von Birkau z Kocobędza oraz Beess von Chrostin z Koniakowa.

1750-1826, s. 1-124

W rodowym Archiwum hrabiów Saint Genois znalazło się dziewięć pakietów, różnego rodzaju dokumentów datowanych od połowy XVIII w., związanych z rodziną Trach von Birkau, właścicieli Kocobędza i rodzin z nimi spokrewnionych. Zostały one przekazane w połowie XIX w. do Archiwum hrabiów Saint Genois, które wtedy przechowywane było w ich dobrach w Paskowie, przez Dominika barona Trach von Birkau (1771-1861). Był on ostatnim męskim przedstawicielem tej linii rodu i dlatego postanowił przekazać rodowe Archiwum swojej siostrze Joannie Józefie (1789-1870), żonie Filipa Ludwika Saint Genois (1790-1857), właściciela Jaworza i Paskowa. Zespół „Trachiana I” obejmuje dokumenty ukazujące stosunki pomiędzy rodzinami Trach von Birkau, Bess von Chrostin, Saint Genois, Porporati i Cselesta oraz dokumenty spadkowe po Eleonorze Wiktorii Trach von Birkau (1788-1860).

43

„Trachiana II” – dokumenty osobiste, majątkowe (Czechowice, Komorowice, Renardowice) i korespondencja Anny Trach von Birkau z Kocobędza (zm. 1846) oraz Piotra von Teschenberg.

1758-1832, s. 1-230

Kolejny zespół - „Trachiana II” zawiera dokumenty związane z postępowaniem spadkowym po Zygmuncie baronie Trach von Birkau (1742-1805), w tym korespondencję do Piotra von Teschenberga, opiekuna małoletnich spadkobierców. W zespole znajdują się także kontrakty sprzedaży należących do von Trachów dóbr w Czechowicach, Komorowicach, Kocobędzu, Ligocie i Koniakowie.

44

„Trachiana III” – dokumenty majątkowe i korespondencja dotycząca rodu Trach von Birkau z Kocobędza (kontrakty sprzedaży m.in. Czechowic, Kocobędza, Koniakowa, Strzebowic).

1773-1834, s. 1-90

Różnorodne akta dotyczące spraw majątkowych znalazły się w zespole „Trachiana IV”, między innymi umowy sprzedaży Czechowic i Komorowic Andrzejowi hrabiemu Renardowi a także interesujące dokumenty w sprawie prowadzonej arendy w Kocobędzu przez Żyda Walentego Vasala.

45

„Trachiana IV” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca rodu Trach von Birkau z Kocobędza. 1791-1846, s. 1-130

Dnia 14.06.1791 r. zmarł Franciszek baron Trach von Birkau (ur. 1744). Zespół „Trachiana IV” zawiera dokumenty dotyczące objęcia spadku przez jego dzieci: Wincentego (1785-1834) i Józefę zamężną von Teschenberg (1788 - po 1810). W zespole tym znaleźć można także wywód przodków Joanny Józefy Trach von Birkau (1789-1870), żony Filipa Ludwika Saint Genois (1790-1857), i jej rodzeństwa.

46

„Trachiana V” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca Zygmunta Tracha von Birkau z Kocobędza (dary i fundacje). 1796-1810, s. 1-34

Jednym z członków rodziny Trach von Birkau był Zygmunt (1755-1851), zawodowy oficer w randze kapitana, po którym zachowały się akty darowizny i fundacji przeznaczonej dla pułku piechoty, w którym służył do emerytury.

47

„Trachiana VI” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca Zygmunta Tracha von Birkau z Kocobędza (sprawy wojskowe). 1806-1857, s. 1-120

Po zmarłym w 1851 r. kapitanie Zygmuncie baronie Trach von Birkau (1755-1851) zachował się szereg dokumentów związanych z jego wojskową karierą, przebiegiem służby, odbytymi kampaniami wojennymi, a także kierowanym przez niego Wojskowego Zakładem Wychowawczego (Militär Erziehungshaus) dla chłopców.

48

„Trachiana VII” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca Wincentego Tracha von Birkau z Kocobędza (1785-1834). 1800-1839, s. 1-146

W zespole „Trachiana VII” znajdują się dokumenty związane z osobą Wincentego barona von Birkau (1785-1834), a w szczególności akty urodzenia jego przodków stanowiące podstawę jego drzewa genealogicznego. Wśród nich znajdują się także interesujące ze względu na formę graficzną wywody

przodków Józefa barona von Bess z 1790 r. i Karola barona von Cselesty z 1774 r., oraz plany przebudowy pałacu w Kocobędzu.

49

„Trachiana VIII” – dokumenty majątkowe i korespondencja dotycząca Wincentego Tracha von Birkau z Kocobędza (1785-1834).

1846, s. 1-60

Dominik Trach von Birkau (1771-1861) przekazał także hrabiom Saint Genois dokumenty majątkowe i akta spadkowe po zmarłej w Cieszynie 6.05.1846 r. swej siostrze Annie baronównie von Trach.

50

„Trachiana IX” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca rodu Trachów von Birkau z Kocobędza oraz rodów Drskowitz i Esterhazy.

(1647) 1782-1858, s. 1-336

Wzajemne powiązania pomiędzy baronami Trach von Birkau a hrabiami Banffy, Drskowitz i księżętami Esterhazy umożliwiły tym rodzinom wzajemne dziedziczenie. Zespół „Trachiana IX” obejmuje dokumenty majątkowe i korespondencję, której tematem w przeważającej części są złożone sprawy spadkowe.

51

Dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja Marii von Knauer, córki Adama Goczałkowskiego i Wincentyny z domu Saint Genois.

1816-1858, s. 1-172

Do Archiwum hrabiów Saint Genois trafiały także dokumenty ich dalszych krewnych. Do bocznej linii rodu Saint Genois należeli potomkowie Jerzego Traugutta Saint Genois i Leopoldyny Sydonii z domu Cselesta. Z małżeństwa ich córki Wincentyny z Adamem baronem Goczałkowskim przysłała na świat Maria, która wyszła później za Karola von Knauera. Podtrzymywała ona ożywione kontakty z rodziną swej matki, dlatego też po bezpotomnej śmierci jej dokumenty trafiły do rąk Saint Genois.

52

**Dokumenty osobiste księdza Gabriela Nippichera (1815 -) z Wiednia i członków jego rodziny.
1781-1859, s. 1-70**

W Archiwum hrabiów Saint Genois znalazł się zespół dokumentów po księdzu Gabrielu Nippicherze z Wiednia (ur. 1815 r.) oraz członkach jego rodziny. Nie udało się dociec jego związków z rodziną Saint Genois, a tym samym przyczyny obecności tych dokumentów w Archiwum.

53

**„Varia“ – rękopisy i druki ulotne.
1708-1953, s. 1-72**

Varia - różnego rodzaju dokumenty o zróżnicowanym charakterze - znajdowały się w rozproszeniu, poza archiwalnymi zespołami. Zebrane w jeden zespół stanowią różnorodną mozaikę. Stąd wśród nich znaleźć można ulotne druki, obwieszczenia, pracę o tematyce medyczno-zielarskiej czy też miedzioryt przedstawiający chustę św. Weroniki.

54

**„Libros de la Nobleza de España; Certificacion de las armas y blasones de Solares y casas de Baldosera”.
(1636) 1759, s. 1-211**

Małżonka Filipa Ernesta hrabiego Saint Genois, Julia Euzebia Moros y Luna - Ramirez (1859-1896), przekazała do rodzinnego Archiwum rękopiśmienną księgę - poszyt z informacjami dotyczącymi herbu i genealogii jej przodków z szlacheckiego hiszpańskiego rodu Solares de Tejada y Baldosera (Valdeosera). Jest on oprawny w skórkową oprawę z połączonym ornamentem, a jego strona tytułowa ukazuje herb rodu Tejada y Cabenzones. Treść poszytu w języku hiszpańskim dotyczy licznych przywilejów hiszpańskich władców, które ta jedna z najstarszych hiszpańskich rodzin szlacheckich (hidalgo) otrzymała już w 844 r. i korzysta z nich po dzień dzisiejszy. Odpisy i potwierdzenia obejmują opisy herbów i sentencji rodowych, wywody genealogiczne różnych członków trzynastu gałęzi rodu, w szczególności Saenz de Cabezón y Sánchez, opisy posiadłości położonych w regionie Rioja wraz ze wsią Valdeosera. Dokument ten poszerza zawartość Archiwum Saint Genois o zagadnienia historyczne i kulturowe dotyczące specyfiki zachodnich rubieży Europy.

55

Joseph Comte Saint-Genois, Amusements Généalogiques du Comte Joseph de Saint-Genois. Inventaires des Contracts de Mariages, Testamens et Adition D'Heritages, déposés a la Table du Droit du pays de la Basse-Autriche à Vienne. Recueil des preuves reçues aux chapitres de prague et de Vienne relevé des preuves capitrales présentées à la chancellerie du Conceil de Bohême a Vienne et extraits pris dans plusieurs chapitres a'Allemagne, et de Pays Bas autrichiens et Francis. Suivis d'un dictionnaire chronologique et historique des noms repris dans l'inventaire. Par le comte Joseph de Saint-Genois de Grandbreucq et d'Ecanaffle, baron du St. Empire, ci-devant député de la noblesse des etat de Hainaut, ainé et chef de SA Maison, pair de Mortagne, seigneur de Grandbreucq, ecanaffle, Frasnés, Buisenal, Dergneaux, Hubermont, clerieu, Fatrissart, Petit-Hollay, du Chastellet, Foresteau, St. Thieri, grand-Wault, Haute-Boucherie &. &, Vienne, de l'Imprimerie de Mr. Gay. M. DCC. LXXXVIII. Wiedeń, 1788, s. 1-94

W 1788 r. w Wiedniu Franciszek Józef VI hrabia Saint Genois (zmarły 1816 r. w Brukseli), przedstawiciel niderlandzkiej linii rodu opublikował zebrane przez siebie najstarsze, bo od czasów średniowiecza, dokumenty genealogiczne i majątkowe rodu Saint Genois, pod przydługim tytułem: „*Zabawy genealogiczne hrabiego Józefa Saint Genois. Inwentarz kontraktów małżeńskich, testamentów i załączników dziedziczenia złożonych w Księgach prawnych Niderlandów austriackich w Wiedniu. Zbiór dowodów otrzymanych w kapitułach Pragi i Wiednia i zmiany wyciągów kapitulnych przedstawionych w Czeskiej Kancelarii w Wiedniu i wyciągi wzięte z wielu kapituł niemieckich oraz austriackich i francuskich Niderlandów. Podparte słownikiem chronologicznym i historycznym, ponownie zawartym w inwentarzu.*”. Praca ta posiada charakter źródłowy i stanowić miała potwierdzenie dawnego pochodzenia rodu. Została zestawiona w dwóch częściach: 1. Inwentarz kontraktów ślubnych, testamentów i potwierdzeń dziedziczenia złożonych w archiwach austriackich Niderlandów, kapituły fundacji szlacheckich w Pradze i sabaudzkiej fundacji szlacheckich w Wiedniu, oraz kancelarii czeskiej w Wiedniu w układzie alfabetycznym z drzewami genealogicznymi i rycinami herbów poszczególnych rodów, 2. Ryciny 60 pieczęci zamieszczonych pod dokumentami z archiwum królewskiego w Wiedniu, 3. Indeksy nazwisk. Wiele z opublikowanych tam dokumentów znalazło się w dwóch poszytach w rodowym Archiwum (zbiór dokumentów pergaminowych, sygn. P19, P20).

56

Album I z fotografiami po Marii del Pilar Jahn von Jahnau, z domu Saint Genois (1893-1980).

1915, s. 1-34

57

Album II z fotografiami Saint Genois z Jaworza po Marii del Pilar Jahn von Jahnau, z domu Saint Genois (1893-1980).

1910-1915, s. 1-19

Córką ostatniego właściciela Jaworza Filipa Ernesta Saint Genois (1843-1916) była Maria del Pilar (1893-1980), która w 1915 r. wyszła za zawodowego oficera Justusa Jahn von Jahnau (1884-1948). W zbiorach Archiwum znalazły się po niej dwa albumy z rodzinnymi fotografiami, wykonywanymi w Jaworzu, w Wiedniu i Baden pod Wiedniem. Przedstawiają one samą Marię, i jej męża, ojca i rodzeństwo. Z tego też względu posiadają duży walor dokumentalny.

58

Portret „Phil. Ludwig Graf Saintgenois d’Anneaucourt”, Kriehuber lith. 1831.

Wiedeń, 1831

59

Portret „Phil. Ludwig Graf Saintgenois d’Anneaucourt”, Kriehuber lith. 1831.

Wiedeń, 1831

60

Portret „Phil. Ludwig Graf Saintgenois d’Anneaucourt”, Kriehuber lith. 1838.

Wiedeń, 1838

Znany wiedeński grafik Joseph Kriehuber, dwukrotnie, w 1831 r. i 1838 r. portretował Filipa Ludwika hrabiego Saint Genois (1790-1857). Ukazują one popiersia pierwszego hrabiego d’Anneaucourt, w modnej dla epoki pozie i stroju. Portrety takie były popularną formą, przed wynalazkiem fotografii, uwieczniania i rozpowszechniania wizerunków znanych osobistości.

ARCHIWUM MAJĄTKOWE

61

Dokumenty gospodarcze (rachunki, umowy, kwitariusze i. in.) dotyczące dominium w Jaworzu.

1787-1841, s. 1-272

Jedną z zasadniczych części archiwów podworskich, oprócz materiałów genealogiczno-rodzinnych, stanowią archiwalia o charakterze administracyjno-gospodarczym. Prowadzenie gospodarki rolnej a także rolno-przemysłowej wymagało od właściciela dóbr działalności administracyjnej - sporządzania wielu wykazów, korespondencji z kontrahentami, wydawania zezwoleń, świadectw i pokwitowań, prowadzenie spraw podatkowych. Wszystkie dokumenty tego rodzaju były skrzętnie rejestrowane i przechowywane w kancelarii majątku z początku dla zapewnienia sprawnego organizowania administracji dóbr, potem zaś, gdy dokumenty uległy dezaktualizacji, znajdowały swe miejsce w odrębnym archiwum. Pomimo że dotyczyły one nieraz prozaicznych spraw i czynności (jak np. pokwitowania) rzucają światło na niezwykle interesującą problematykę życia gospodarczego w szlacheckich dobrach, ale także szerzej, na ich związki z organizmem gospodarczym regionu i kraju. Z lat 1787-1841 zachowały się różnego rodzaju dokumenty odnoszące się do działalności gospodarczej rodziny Laszowskich w Jaworzu oraz Saint Genoisa w Jaworzu i Kończycach Wielkich, ukazujące schyłek gospodarki feudalnej przed reformą zniesienia pańszczyzny w 1848 r.

62

Dokumenty gospodarcze (opis majątku, wykazy pól, rachunki, umowy, kwitariusze i. in.) dotyczące dominium w Jaworzu.

1793-1890, s. 1-184

Podobny charakter posiada zespół kolejnych dokumentów gospodarczych z lat 1793-1890, dotyczących jaworzańskich dóbr. Są to przede wszystkim różnego rodzaju pokwitowania, ale także majątkowe pełnomocnictwa pomiędzy Maurycym Saint Genoisa a jego synem Filipem Ernestem. Niezwykłym dokumentem, ze względu na język polski, jest ulotny druk z 1822 r. zatytułowany „Wielka Loterya u Synów Daniela Coith w Wiedniu”, który zawiera opis dóbr Jaworze, hrabiowskiego pałacu (wraz z wyposażeniem) i parku, a także opis dominium w Ligotce koło Cieszyna.

63

**„Ernsdorfer Garten Arbeiten um 1838” - „Prace ogrodowe w Jaworzu z roku 1838...”
1838, s. 1-16**

O sposobie prowadzenia gospodarki sadowniczej a także folwarcznej wiele dowiedzieć się można z niewielkiego poszytu założonego w 1838 r. Zawiera on zestawienie z lat 1838 – 1840 dotyczące nazwisk chłopów pańszczyźnianych, ilości przepracowanych przez nich dni, wyszczególnienie rodzaju prac ogrodowych a także zapłatę. Zestawienie to odzwierciedla także panujące w Jaworzu stosunki feudalne zachodzące pomiędzy dworem a poddanymi, oparte nie tylko na przymusowej pracy, ale też na jej opłacaniu.

64

**„Herrschaft Ernsdorfer Maiereien. Flächeninhalt und Bewirtschaftungs-System der obrigkeitlichen Mayerhofs-Felder bey der Herrschaft Ernsdorf. 1844” - (spis pól na folwarkach dominium w Jaworzu).
1844, s. 1-44**

Jest to książeczka – poszyt, oprawna w fioletową jedwabną morę, umieszczona w obwolucie z wytłaczanej skóry ozdobionej pozłocnym rokokowym ornamentem i napisem. Wewnątrz znajduje się kłos zboża, który dostał się tam zapewne przy dokonywaniu spisu w 1844 r. Karta tytułowa z napisem „Flächeninhalt und Bewirthschaftungs – System der obrigkeitlichen Mayerhofs - Felder bey der Herrschaft Ernsdorf. 1844” wyjaśnia jej zawartość – zestawienie powierzchni pól, poszczególnych upraw, klasyfikację pól, rotacje upraw prowadzona w trzech folwarkach, na jakie były podzielone hrabiowskie dobra w Jaworzu: Dolny Dwór, Górny dwór i Czerwony Dwór. Warto zaznaczyć, że dokumentacja majątkowa opracowana była w wielu takich poszytach (zwarta kosztowna skórkowa oprawa, opis na grzbiecie i okładce). Ich forma ukazuje metodę prowadzenia archiwum w Jaworzu. Tego rodzaju oprawnych dokumentów znajdowało się pierwotnie w Archiwum Saint Genois o wiele więcej.

Wśród archiwaliów gospodarczych znalazły się także dokumenty niezwiązane bezpośrednio z rodziną Saint Genois czy z ich majątkami. Znalazły się one jednak w Archiwum dzięki związkom rodzinnym Saint Genois a także różnorodności działań gospodarczych i finansowych przez nich prowadzonych. Zespoły tych dokumentów zostały już przez samych twórców Archiwum określone jako „Varia” i opatrzone kolejnym numerem:

65

“Varia Nr 1 General Provera Betreffent” – dokumenty osobiste dotyczące generała Jana markiza von Provery i jego stosunków ekonomicznych z rodziną Cselestów.

1659-1800, s. 1-42

Ze względu na swe pokrewieństwo Saint Genois z rodziną von Cselesta do Archiwum trafiły dokumenty odnoszące się do spraw finansowych pomiędzy Karolem von Cselestą a Janem markizem von Proverą.

66

„Varia Nr 2.-Riegersdorffer Zivilbau Betreffent” – dokumenty dotyczące budów we wsi Rudzicy.

1781-1792, s. 1-96

Karol von Cselesta jako właściciel Rudzicy sprawował patronat nad tamtejszą parafią. W latach 1783-1788, wystawił w Rudzicy kościół. Wśród dokumentów dotyczących tego przedsięwzięcia znajduje się ciekawa umowa z budowniczym kościoła Józefem Drachnym, znanym cieszyńskim architektem a także książka rachunkowa budowy.

67

„Varia Nr 10. Gotschdorfer Renntschner (?) nebst Andersen Frieschten die Vormundschaft Betreffent” – dokumenty gospodarcze dotyczące wsi Hoštálkovy koło Opawy.

1785-1795, s. 1-48

Karol Franciszek von Cselesta (1730-1796), którego żoną była Maria Gabriela baronówna Skrbenska(1745-1816), jako prawny opiekun małoletnich spadkobierców Karola Traugotta barona von Skrbenskiego, zarządzał ich majątkiem w Hoštálkovych. Prowadzenie majątku oraz rozliczenie się z tej działalności miało odzwierciedlenie w odpowiedniej dokumentacji.

68

**„Varia Nr 13 – Standeserhebung und Landeshauptmannschaft” –
dokumenty stanowe i starostwa krajowego.
1792, s. 1-14**

Karol von Cselesta, jako pełniący urząd cieszyńskiego starosty, prowadził korespondencję z właścicielami Księstwa Cieszyńskiego, stąd w jego prywatnym archiwum znalazły się także urzędowe pisma od arcyksiężnej Marii Krystyny i księcia Alberta Sasko – Cieszyńskiego.

69

**„Varia b. n.” – dokumenty różne (pokwitowania, rachunki dotyczące rodziny Cselestów i Saint Genois).
1754-1795, s. 1-124**

Rodzina Saint Genois spokrewniona była z Cselestami dzięki małżeństwu Jerzego Traugutta Saint Genois z Leopoldyną Sydonią von Cselesta, zawartemu w 1753 r. Leopoldyna w tym czasie była już wdową po Karolu baronie von Beessie. Dzięki tym powiązaniom wśród Variów znalazły się różne dokumenty dotyczące związków między przedstawicielami tych cieszyńskich rodów szlacheckich.

70

**Varia – dokumenty (akta sprzedaży, umowy i. in.) dotyczące majątków:
Ropica, Trzyniec, Goleszów, Kozakowice oraz przedstawicieli rodzin:
Cselesta, Pröckl, Saint Genois, Sunegk, Trach, Wipplar.
1652-1792, s. 1-102**

Wraz z nabywaniem kolejnych majątków przez hrabiów Saint Genois do Archiwum trafiały wcześniejsze akta dotyczące tych dominiów i ich posiadaczy. Do majątków tych należą: Ropica, Grodziszczce, Trzyniec, Goleszów, Kozakowice, Żuków, Strzebowice, Krzyżanówce, Hłownica i Rudzica.

71

**Dokumenty gospodarcze (rachunki, umowy, kwitariusze i. in.) dotyczące
dominium w Kończycach Wielkich koło Ostrawy.
1796-1839, s. 1-72**

W okresie swej największej prosperity, w latach 30. XIX w. Saint Genois powiększyli swój majątek o rozległe dobra w Kończycach Wielkich koło Ostrawy wraz z Racimowem, Rzepiszczem, Radwanicami i Rakowcem.

Jednocześnie z nabyciem tych dóbr do rodzinnego Archiwum trafiły kontrakty kupna-sprzedaży Kończyc Wielkich zawierane przez poprzednich właścicieli.

72

„Haus-Chronik Kunzendorf 1882” (Kronika domowa – księga gości pałacu w Kończycach Wielkich koło Ostrawy).

1882-1961, s. 1-310

Do szczególnie cennych i interesujących archiwaliów należy prowadzona od 1882 r. przez rodzinę Saint Genois w pałacu w Kończycach Wielkich koło Ostrawy tzw. Księga gości, oprawna w płótno i ozdobiona malowanym rodowym herbem. Jest to kronika towarzyska a także obyczajowa ukazująca ówczesne życie śląsko-cieszyńskiej arystokracji. Podzielona została na cztery części zatytułowane: 1. Nazwiska mieszkańców i gości, 2. Pytania o wiedzę, 3. Meteorologia. Historyczne i inne zdarzenia, 4. Gry. Wpisy w niej dokonywano nawet po utracie Kończyc Wielkich przez Saint Genois, a ostatnie dokonane były w czasach prawie nam współczesnych, bo w 1961 r.

73

Dokumenty gospodarcze (rachunki, umowy, kwitariusze i. in.) dotyczące dominium w Makowie Podhalańskim i Suchej Beskidzkiej.

1839-1872, s. 1-124

Ekonomiczno-gospodarcza ekspansja hrabiów Saint Genois sięgała w sąsiedztwo Śląska Cieszyńskiego, na Morawy, a także do Galicji. Stąd w archiwum majątkowym znaleźć można dokumentację związaną z ich dobrami w Makowie Podhalańskim i Suchej Beskidzkiej. Rozległe interesy gospodarcze związały Saint Genois także z wpływowym wiedeńskim bankiem baronów Rotschildów.

74

„Vermerk wann und wie meine Kinder von der ersten Ehe, ihre mütterliche Erbportionne erhalten haben.” („Kiedy i jak moje dzieci z pierwszego małżeństwa swoją część spadkową po matce otrzymały”) – dokumenty majątkowe Dworzaków i Saint Genois.

1708-1872, s. 1-188

Około 1803 r. Józefa Saint Genois poślubiła Franciszka von Dworzaka (ur.1764 r.), syna nadregenta Komory Cieszyńskiej Jakuba Henryka. Potomkowie tego małżeństwa utrzymywali niezwykle bliskie kontakty ze swymi krewnymi Saint Genois, do tego stopnia że większa część ich pisemnej spuścizny dostała się do rodzinnego Archiwum.

75

**Dokumenty dotyczące miejskich posiadłości Saint Genois w Cieszynie.
1713-1811, s. 1-84**

Znamienite i bardziej zamożne rodziny szlacheckie z Księstwa Cieszyńskiego posiadały w jego stolicy - Cieszynie swoje mniej lub bardziej reprezentacyjne miejskie siedziby. Ich posiadanie łączyło się z koniecznością pobytu w mieście podczas, odbywających się dwa razy w roku, posiedzeń stanowego Sejmu Ziemińskiego, a potem również z uczęszczaniem szlacheckich synów do miejscowego gimnazjum. Także hrabiowie Saint Genois w ciągu kilku wieków posiadali w Cieszynie różne domy i siedziby. Do największych z nich należał kupiony od hrabiów Larischów miejski pałac (obecnie Muzeum Śląska Cieszyńskiego).

76

**Dokumenty dotyczące miejskich posiadłości Saint Genois we Wiedniu.
1819-1842, s. 1-109**

Hrabiowie Saint Genois posiadali także domy w stolicy monarchii Wiedniu, na przedmieściu Leopoldstad (2 Bezirk). W zbiorach Archiwum znajdują się akta kupna tych domów, a także inne dokumenty związane z ich posiadaniem i użytkowaniem.

77

**„Hypotheken Ausweise” – dokumenty hipoteczne majątków Saint Genois.
1788-1839, s. 1-254**

Do przeprowadzania różnorodnych operacji finansowo-majątkowych niezbędne było posiadanie aktualnych wyciągów z ksiąg wieczystych, tzw. hipotecznych, potwierdzających prawa własności majątków oraz ich fizyczny zasięg, obciążenia i służebności. W Archiwum rodzinnym zachowały się wypisy z ksiąg wieczystych następujących miejscowości: Jaworze, Rzepiszczce, Radwanice, Lipina, Grodziszczce, Pasków, Klášterni Hradiště koło Ołomuńca, Dolany, Čelechovice na Hané, Kožušany, Vrbatky i Žerotín.

78

**Dokumenty gospodarcze (rachunki) Saint Genois.
1775-1799, s. 1-116**

Jednym z podstawowych środków sprawnego prowadzenia gospodarki finansowej była ich rachunkowa dokumentacja. Zestawienia rachunkowe

dotyczyły także robót pańszczyźnianych oraz czynszów majątków Saint Genois w Trzyńcu, Ropicy, Końskiej w końcu XVIII w. Ukazują one ówczesne stosunki gospodarki pańszczyźnianej.

79

**Dokumenty gospodarcze (rachunki) Saint Genois.
1820-1834, s. 1-32**

Także kobiety ze szlacheckich rodów prowadziły swą indywidualną gospodarkę finansową. Poświadczają to rachunki Józefy von Dworzak z domu Saint Genois wśród których znaleźć można np. tak szczegółowe notatki, jak te odnoszące się do podziału cennej tkaniny pomiędzy jej siostry.

80

**„Unaufkündbarkeitsurkunden des Graf Stadionischen nunmehr Graf Lanckoronkischen Capitals” - dokumenty dotyczące spraw majątkowych pomiędzy hrabia Saint Genois a Stadionami, obecnie hrabią Lanckorońskim.
1837-1840, s. 1-20**

Wysoka pozycja społeczna i majątkowa Filipa Ludwika hrabiego Saint Genois umożliwiała mu nawiązanie partnerskich stosunków finansowych z najznacześniejszymi przedstawicielami wiedeńskiej arystokracji. Świadczyć o tym może niebagatelne zobowiązanie finansowe hrabiego Saint Genois względem Karola hrabiego Lanckorońskiego.

81

**Dokumenty gospodarcze (rachunki) Saint Genois.
1841-1845, s. 1-258**

O zakresie i wielkości prowadzonych przez Filipa Ludwika Saint Genois machinacji finansowych świadczą setki rachunków z lat 1841-1845. Wielkie majątki ziemskie jakimi dysponował umożliwiały mu finansowe inwestycje i operacje, których celem miało być nieproduktywne pomnożenie majątku.

82

**Umowy kupna, zamiany i wynajmu pomiędzy Saint Genois a baronami Rothschildami.
1837-1853, s. 1-48**

Nadwyżki finansowe umożliwiły Filipowi Ludwikowi Saint Genois nabycie pałacu wraz z parkiem w modnej wśród arystokratów miejscowości Baden pod

Wiedniem, gdzie wraz z rodziną mógł prowadzić życie towarzyskie na wysokiej stopie. Obecność w stolicy monarchii ułatwiała kontakty z wielką żydowską finansjerą, ich efektem było wydzierżawienie baronowi Salomonowi Mayerowi von Rothschildowi (1774-1855) huty żelaza w Makowie Podhalańskim.

83

Papiery bankowe, obligacje i. in. zawierane pomiędzy Saint Genois a baronami Rothschildami.

1856-1871, s. 1-122

Rozległość wielu operacji finansowych prowadzonych przez hrabiów Saint Genois i ich powiązania z największymi domami bankowymi austrowęgierskiej monarchii ma odzwierciedlenie w licznych akcjach i obligacjach banku Rothschildów w którym Saint Genois lokowali swoje finanse.

84

„Herrschaft Hradisch, Dolein, Ptin und Zelechowitz Forstcarten.1834” - Państwo Hradiszcz, Dolein, Ptin i Czelechowickie mapy leśne.

1834, 17 map

Racjonalne prowadzenie gospodarki majątków nie mogło się obyć bez ich dokładnych map i planów. W zbiorach Archiwum przechowywane są mapy obszarów leśnych dóbr Hradiszcz, Dolein, Ptin i Czelechowic. Sposób ich sporządzenia i przechowywania w specjalnych skórzanych futerałach świadczy o wysokim kunszcie kartograficznym oraz poczuciu estetyki w wydawałoby się, prozaicznych gospodarskich sprawach.

VARIA

W rodzinnym Archiwum Saint Genois znalazły się także eksponaty nie związane stricte z archiwaliami, które trudno zaklasyfikować do jakiegokolwiek działu. Miejscem, w którym można je zlokalizować jest część archiwum zwana „Varia”, czyli różności. Należą do nich m.in.: lakowe odciski pieczęci, graficzne drzewo genealogiczne dynastii habsbursko-lotaryńskiej, a przede wszystkim zespół, niezwykle rzadkich a przez to cennych, blaszanych pudeł o różnych rozmiarach, sporządzonych z ocynkowanej blachy, w których przez blisko dwieście lat przechowywane było Archiwum Saint Genois. Znajdują się na nich napisy czarnym tuszem informujące o ich pierwotnej zawartości.

85

**Odcisk pieczęci: tarcza herbowa (z niezidentyfikowanym herbem) na krzyżu maltańskim, nad którym hrabiowska korona z dwoma klejnotami.
XIX w.**

86

**Pudło blaszane z uchwytemi na akta z napisem na wieku: “Uralte... Dokumente... Belgien... Familie...”, do lewego uchwytemu przymocowana wizytówka Pilar Voigt.
XIX w.**

87

**Pudło blaszane z uchwytemi na akta z napisem na wieku: „Diplome... schudener...”.
XIX w.**

88

**Pudło blaszane z uchwytemi na akta z napisem na wieku: „Gränz- und andere Güter=Urkunden ab anno 1500...”, do lewego uchwytemu przymocowana wizytówka Pilar Voigt.
XIX w.**

89

**Pudło blaszane z uchwytemi na akta.
XIX w.**

90

**„Portrait de Charles VI, derniere empereure de la Maison d’Autriche, Roi de Hongrie et de Boheme, souverain des Pays-Bas Ascendance paternelle et maternelle de sa fille l’Immortelle Marie-Thérèse et de son Auguste Epoux François – Etienne de Lorraine, Empereur, Bisaïeux de Marie – Louise, Impératrice des François, Reine d’Italie; avec les Armoiries des Provinces de Belgique, des Prince de Ligne, Duc d’Aremberg, Princes de Chimay et la Tour – Taxis, Seigneur Belges, Chevalier de la Toison d’Or.”
Wiedeń, 1810**

Ten niezwykle dokument wydrukowany w technice miedziorytniczej na dużym arkuszu papieru przez Józefa Saint Genois de Grandbreucq (zm. 1816 w Brukseli) zawiera cztery związane ze sobą przez autora tematy: 1. Portret cesarza Karola VI, ostatniego cesarza domu Austriackiego, pradziada Marii Luizy, żony cesarza Napoleona I; 2. Wywód habsburskich i lotaryńskich przodków arcyksiężniczki Marii Luizy w formie drzewa genealogicznego; 3.

Akt ślubu cesarza Napoleona I z Marią Luizą arcyksiężniczką austriacką, mowy i odpowiedzi posłów oraz mowy podczas aktu ślubu „per procura”; 4. Listy Józefa Saint Genois do cesarza Napoleona I i jego wysokich urzędników. Ta ostatnia część wyjaśnia motywy wydania drukiem tego dzieła, gdyż przypomina w nim o swoich zasługach dla Austrii i Francji, powiązaniach rodzinnych z austriacką i francuską arystokracją, opisuje swoją ruinę finansową w związku z prowadzonym procesem oraz prosi cesarza o nadanie mu tytułu szambelana, przypominając o dobrowolnej służbie w cesarskich barwach, swego syna Ludwika w pułku kirasjerów konnych. Dokument ten rzuca szczególne światło na losy belgijskiej linii rodu Saint Genois podczas napoleońskich wojen, które znacząco wycisnęły swe piętno w Niderlandach.

DOPIŁYW

W 2009 r. Archiwum rodu Saint Genois wzbogaciło się o akta i eksponaty z daru Franciszki Rekowskiej - Kenney (ur. 1938 r.) z USA. Jej prababka Franciszka Zofia Saint Genois (1854-1929), zamężna Bylandt - Rheidt odziedziczyła pałac w Baden pod Wiedniem po swym ojcu Maurycem Saint Genois (1816-1886). W badeńskim pałacu przez wiele lat koncentrowało się rodzinne życie hrabiów Saint Genois, szczególnie w okresie zimowym, podczas karnawału w stolicy. Dzięki temu zachowały się interesujące pamiątki, malunki, dokumenty towarzysko-obyczajowe, fotografie itp. Związane z rodzinami Saint Genois, Stolberg von Stolberg, Bylandt - Rheidt, hrabiów Małachowskich i Wantoch -Rekowskich.

91

Księga - Pamiętnik „1843” Gabrieli Stolberg (1827-1904), oprawna w skórę, zawierająca wpisy autorki oraz jej rysunki, akwarele, grafiki, druki, wizytówki, karnety balowe, wycinki materiałów, zasuszone rośliny itp. 1843, s. 1-120

Niewielki, oprawny w skórę albumik-pamiętnik, prowadzony w panińskich czasach przez przyszłą żonę Maurycego Saint Genois (1816-1886), hrabiankę Gebrielę Stolberg-Stolberg (1827-1904) jest przejawem biedermeierowskiej epoki, naznaczonej duchem romantyzmu. Codzienne notatki 16-letniej panińki ukazują perspektywę młodej arystokratki, której głównymi troskami były rozmowy z przyjaciółmi, wizyty, baliki, robótki ręczne, modele krynolin, fragmenty poezji, cytaty celnych stwierdzeń i filozoficznych myśli. Prawdziwą ozdobą albumiku są miniaturowe rysunki, akwarele, powklejane grafiki, zasuszone kwiaty, wizytówki przyjaciół, balowe karneciki, które miały być dla

młodziutkiej Gabrieli materialnym świadectwem romantycznych przeżyć. Warto dodać, że analogiczny pamiętnik Gabrieli z lat 1844-1846 znajduje się w zbiorach Muzeum Niemieckiego w Berlinie.

92

Księga – „Pamiętnik podróży do Włoch w 1852” Gabrieli Saint Genois Stolberg (1827-1904), oprawna w tłoczoną skórę, zawierająca wpisy autorki oraz jej rysunki, akwarele, grafiki, druki, zasuszone rośliny itp. 1852, s. 1-108

Nawet jako młoda małżonka Gebriela Stolberg-Stolberg (1827-1904) nie zrezygnowała ze swych literackich i artystycznych zainteresowań. Sześć lat po ślubie z Maurycem Saint Genois (w 1846 r.) odbyli oni podróż do Italii, podczas której, swoim zwyczajem, Gabriela notowała swoje obserwacje i przemyślenia bogato ilustrowane własnymi i niezwykle trafnymi szkicami i rysunkami, wycinkami z gazet, zaproszeń, programów teatralnych, suszonymi ziołami itp. Włochy w owych czasach były popularnym celem artystycznych peregrynacji europejskiej arystokracji.

93

Poszyt, z pamiątkami po Franciszce hrabinie Bylandt-Rheidt z domu Saint Genois d'Anneaucourt (1854-1929), oprawny w granatowe płótno, zawierający 17 kart z powklejanymi i luźnym zbiorem zaproszeń, programów, balowych karnetów, wizytówek, wycinków prasowych, rękopisów, maszynopisów, korespondencji, rysunków, fotografii, widokówek, biletów wstępu, zasuszonych roślin, dokumentów genealogicznych itp. 1902 – 1908, s. 1-34

Zeszyt do którego Franciszka hrabina Bylandt-Rheidt (1854-1929) wklejała w latach 1902-1908 różnego rodzaju zaproszenia, programy, wycinki prasowe, rysunki, fotografie, balowe karnety, wizytówki, karty pocztowe, rysunki, karykatury, fotografie, bilety wstępu, zasuszone rośliny itp. z wydarzeń i uroczystości, w jakich uczestniczyła. Wśród tej mnogości tzw. dokumentów życia społecznego znaleźć można wiele świadczących o żywym udziale hrabiny Bylandt-Rheidt w życiu najwyższych sfer wiedeńskiej arystokracji, łącznie z uczestnictwem w życiu cesarskiego dworu i cesarskiej rodziny.

94

Akwarele i ilustrowane wiersze Gabrieli Saint Genois - Stolberg. Kon. XIX w., s. 1-16

Gabriela Saint Genois z domu Stolberg-Stolberg (1827-1904) dała się poznać w wiedeńskim towarzystwie, jako uzdolniona akwarelistka. Było to jedno z niewielu zajęć, które gry na fortepianie i śpiewu „przystało” arystokratce z towarzystwa. Gabriela wykroczyła jednak dalej poza arystokratyczne salony, malując ilustracje do wielu drukowanych wydawnictw. Były to zwykle inicjały i ilustracje do poezji i historycznych opowiadań. W spuściźnie po niej znalazły się przykłady jej interesującej twórczości.

95

Zespół fotografii rodzinnych Saint Genois d’Anneaucourt, Stolberg von Stolberg, Byland von Rheidt, von Małachowskich i Rekowskich. XIX/XX w., 76 fotografii

Uzupełnienie prowadzonego przez Franciszkę hrabinę Bylandt-Rheidt (1854-1929) albumu (sygn. 93) stanowić może zespół 76 fotografii członków rodu Saint Genois, ich krewnych i arystokratycznych znajomych. Archiwalia te stanowią kalejdoskop beztroskiej epoki wiedeńskiego fin de siècle’u.

96

Korespondencja do Franciszki Małachowskiej z domu Bylandt-Rheidt (1886-1933) oraz do Gabrieli Rekowskiej z domu Małachowskiej (1911-1997). 1924-1976, s. 1-106

Zgoła inny charakter posiada korespondencja z lat 1957-1976 Franciszki Małachowskiej z domu Bylandt-Rheidt (1886-1933) i jej córki Gabrieli Rekowskiej z domu Małachowskiej (1911-1997) ukazująca powojenne, skomplikowane losy „wysadzonych z siodła” przedstawicieli starej szlachty rodowej. Gabriela była wnuczką Franciszki hrabiny Bylandt-Rheidt (1854-1929) i prawnuczką Gabrieli hrabiny Saint Genois-Stolberg (1827-1904). Poprzez swe małżeństwo z Kazimierzem Wantoch-Rekowskim (1907-1952) stała się panią pięknego staropolskiego dworu w wielkopolskich Koszutach, który musiała opuścić w 1939 r. Jej związki z rodziną Saint Genois umożliwiły jej ucieczkę do Wiednia, gdzie spędziła czas niemieckiej okupacji wspomagana przez swą austriacką rodzinę.

97

Litografia Maurycego Saint Genois „Ernsdorf” przedstawiająca hrabiowski kwartał cmentarza przy kościele katolickim, napis: „Nach der Natur gez. und lith. v. M. G. St. Genois. (dar Rudolfa Kwisdy z Salzburga, wnuka zarządcy dóbr Jaworze Eduarda Kwisdy, dla gminy Jaworze z 7.09.2002 r., przekaz gminy Jaworze).

Podobnie jak żona Gabriela, artystycznymi zdolnościami oznaczał się Maurycy Saint Genois (1816-1886), który ujęty romantyczną atmosferą cmentarza w Jaworzu i jego częścią, gdzie spoczywali jego przodkowie, sporządził nastrojowy rysunek, który został powielony w modnej technice litografii.